

”*Rika ungarlar borde beskattas hårt.
Det är inte rättvist att en del män ska vara
lyckligare än andra.*

OSCAR WILDE

7 Skatt och inkomstfördelning

7.1 Inledning

Detta kapitel fokuseras dels på inkomster som ett mått på den ekonomiska standarden och fördelningen av inkomster mellan olika grupper av individer och hushåll, dels på den s.k. direkta beskattningen av individer samt hur direkta skatter och bidrag omfördelar den ekonomiska standarden mellan olika grupper i samhället. Nedan följer i punktform några av de viktigaste resultaten:

- I. År 1997 betalade en inkomsttagare i genomsnitt 34,7 procent av sin totala skattepliktiga inkomst i s.k. direkta skatter. Motsvarande andel 1991 var 29 procent.
- II. Av en inkomstökning på 1 000 kronor får man under 1999 i genomsnitt behålla 566 kronor då hänsyn tagits till exempelvis ökade barnomsorgs- och hemtjänstutgifter, minskat bostadsstöd och socialbidrag.
- III. I genomsnitt betalade hushållen 95 100 kronor i skatt och fick tillbaka 57 800 kronor i form av bidrag och pensioner under 1997.
- IV. Mellan åren 1980 och 1990 ökade den disponibla inkomsten med ca 14 procent, medan den minskade med ca sex procent mellan åren 1990 och 1997. Totalt sett över hela perioden 1980-1997 har den ekonomiska standarden ökat.

7.1.1 Om inkomststatistik

För att mäta den ekonomiska standarden för diverse grupper av individer eller hushåll används oftast olika inkomstbegrepp. En god inkomst innebär att man har större möjligheter att påverka sin livssituation och då framförallt i materiellt hänseende men även i form av större möjligheter att betala för exempelvis resor, rekreation och kultur på sin fritid.

Det enklaste sättet att ta fram inkomststatistik är att utnyttja befintliga administrativa register som t.ex. taxeringsregistret och olika myndigheters register över bidrag och ersättningar. På SCB finns det flera statistikprodukter som belyser inkomstförhållanden för individer och hushåll. Den totalräknade inkomststatistiken (IoF) omfattar hela befolkningen och baseras uteslu-

tande på registeruppgifter. Inkomstfördelningsundersökningen (HINK) baseras på ett urval som under åren varierat mellan 10 000 och 19 000 hushåll. I HINK kompletteras registeruppgifterna med uppgifter som hämtas in via telefonintervjuer. Dessutom finns två registerbaserade databaser med longitudinell inriktning, LINDA (L^ongitudinell Inkomst Databas) och LOUISE (L^ongitudinell databas för Utbildning, Inkomst och Sysslsättning). En longitudinell databas innebär att man kan följa samma individer över åren.

Allt syns inte i statistiken

Även om denna inkomststatistik är den bästa tillgängliga så ger den inte hela sanningen om den ekonomiska standarden för individer och hushåll. Personer kan t.ex. ha haft svarta inkomster eller på andra sätt undandragit inkomster från beskattning. Det är betydande inkomstsummor som inte kommer myndigheterna till känna. En annan faktor som inte syns i statistiken är att yngre "vuxna" personer ofta får ekonomiskt stöd av sina föräldrar, exempelvis pengar eller genom att få bo billigt hemma hos föräldrarna. Ungdomarnas ekonomiska standard underskattas därmed i inkomststatistiken medan standarden överskattas för föräldrarna. En förklaring till en låg redovisad inkomst kan också vara att personen tillfälligtvis arbetar och skattar utomlands men är folkbokförd i Sverige.

Den ekonomiska standarden påverkas också av hur stora utgifterna är. Boendekostnader i Stockholm är högre än i t.ex. glesbygdskommuner och kommuner med lägre kommunal skattesats har ofta högre kommunala avgifter vad gäller t.ex. barnomsorg.

Inkomster skiftar också kraftigt under en livscykel. Under perioder med studier och studielån är inkomsterna ofta låga. Ofta förvärvsarbetar båda föräldrarna i en familj. Det för med sig inkomstfluktuationer när föräldrarna tar hand om barnen och t.ex. arbetar deltid. En växande grupp, speciellt ungdomar, arbetar också med lösa anställningsförhållanden. Dessutom har livsstilen för vissa grupper förändrats. Karriärer avbryts för olika projekt, t.ex. långresor eller studier utomlands. Inkomster enligt den befintliga statistiken är alltså inte något perfekt mått men den ger ändå en ganska tydlig återspeglning av den ekonomiska standarden.

7.2 Den direkta beskattningen av individen

Den direkta beskattningen av individen är endast en del av det totala skatetrycket. Med direkt beskattning menas här inkomstskatt, allmänna egenavgifter, egenavgifter för näringsidkare, förmögenhetsskatt och fastighetsskatt. Även om andra skatter svarar för en större del av den konsoliderade offentliga sektorns skatteinkomster är det den direkta beskattningen av individen och utformningen av den beskattningen som har störst påverkan på individens beteende. Storleken och utformningen av den direkta beskattningen påverkar t.ex. fördelningen mellan personers konsumtion och sparande samt mellan den tid som läggs på arbete kontra fritid.

7.2.1 Direkta skatter 34,7 procent av inkomsten

7.1 Tabell visar storleken på olika skatter och avgifter i förhållande till den totala skattepliktiga inkomsten (summa förvärvs- och kapitalinkomst).

År 1997 betalade en inkomsttagare i genomsnitt 34,7 procent av sin totala skattepliktiga inkomst i s.k. direkta skatter. Detta var en ökning med 5,7 procentenheter jämfört med 1991 som var det första året efter skattereformen. Kommunal och statlig inkomstskatt på förvärvsinkomster uppgick 1997 till 27,5 procent, en liten ökning jämfört med 1991 då motsvarande siffra

var 27,1 procent. Inkomst av kapital har varierat mycket från år till år och därmed även skatten på kapitalinkomster. Skuldräntorna däremot har kontinuerligt minskat under 1990-talet och skattereduktionen för kapitalunderskott har minskat i betydelse. Förmögenhetsskatt och fastighetsskatt har ökat markant men står fortfarande för en ganska liten del av de totala direkta skatterna. Allmänna egenavgifter infördes 1993 och uppgick 1997 till 4,0 procent av inkomsten. En mycket stor del av den totala skatteökningen sammanhänger alltså med införandet av allmänna egenavgifter.

7.2 Tabell visar hur stor andel av den totala skattepliktiga inkomsten som individen i genomsnitt betalat som skatt åren 1980, 1985, 1989, 1991, 1996 och 1997. Åren 1989 och 1991 har valts eftersom 1989 är sista året med det gamla skattesystemet och 1991 första året efter skattereformen.

Den direkta beskattningen av individen var som störst 1989, d.v.s. året före skattereformen. Då betalade en individ med genomsnittlig inkomst 35,9 procent av sina skattepliktiga inkomster i direkt skatt. Efter skattereformen 1991 minskade denna andel till 29,1 procent, men har sedan dess kontinuerligt ökat. År 1997 uppgick skattens andel av inkomsten till i genomsnitt 34,9 procent. I 7.2 Tabell har populationen begränsats till befolkningen 18 år och äldre och skattens totala andel skiljer sig därför något från 7.1 tabell.

7.1 Tabell.

Storlek på olika skatter och avdrag i förhållande till den totala skattepliktiga inkomsten åren 1991 och 1997, mkr.

Total direct taxes and deductions for individuals in relation to total assessed income in 1991 and 1997, MSEK.

Skatt/avdrag Tax/deduction	1991		1997	
	Mkr MSEK	% av inkomsten % of income	Mkr MSEK	% av inkomsten % of income
Kommunal inkomstskatt (<i>local income tax</i>)	239 284	25,0	292 666	25,0
Statlig inkomstskatt (<i>national income tax</i>)	19 864	2,1	29 345	2,5
Skatt på kapitalinkomster (<i>tax on capital income</i>)	20 732	2,2	26 185	2,2
Skattereduktion för kapitalunderskott (<i>tax reduction for property deficit</i>)	- 20 061	- 2,1	- 14 872	- 1,3
Förmögenhetsskatt (<i>wealth tax</i>)	2 447	0,3	5 329	0,5
Fastighetsskatt (<i>property tax</i>)	8 575	0,9	14 900	1,3
Allmänna egenavgifter (<i>general social security charges</i>)	*	*	46 436	4,0
Egenavgifter för näringsidkare (<i>social security charges for businessmen</i>)	7 321	0,8	6 715	0,6
Summa direkt skatt (<i>sum of direct taxes</i>)	278 162	29,0	406 704	34,7
Grundavdrag (<i>basic deduction</i>)	74 415	7,8	50 400	4,3
Särskilt grundavdrag för pensionärer (<i>certain basic deduction for pensioners</i>)	34 410	3,6	47 096	4,0
Allmänna avdrag för bl a pensionsförsäkring (<i>general deduction for pension insurance</i>)	9 290	1,0	10 908	0,9
Summa förvärvs- och kapitalinkomst (Sum of income from employment, business and capital)	957 614		1 171 093	

Källa: SCB, Taxeringsutfallet 1992 och 1998, totalräknade inkomststatistiken (summa förvärvs- och kapitalinkomst).

7.2 Tabell.**Skattens andel av den totala skattepliktiga inkomsten i olika inkomstklasser 1980, 1985, 1989, 1991, 1996 och 1997. Inkomstklasserna i 1997 års prisnivå.**

Direct taxes as a percentage of total assessed income for different income groups in 1980, 1985, 1989, 1991, 1996 and 1997. Income groups at the price level of 1997.

Total skattepliktig inkomst, tkr Total assessed income KSEK	Procent skatt Percent tax					
	1980	1985	1989	1991	1996	1997
1 - 50	9,1	13,8	13,6	18,4	23,5	23,2
50 - 100	18,8	23,0	22,1	20,2	22,4	22,8
100 - 150	28,6	30,9	32,6	26,7	30,4	31,0
150 - 200	32,4	33,0	34,2	27,4	32,3	33,2
200 - 250	36,4	35,4	35,9	29,2	33,4	34,3
250 - 300	40,0	38,2	38,8	32,0	36,2	37,0
300 - 400	43,6	42,3	44,5	34,6	39,7	40,2
400 - 500	47,3	47,6	47,6	37,0	42,7	42,9
500 -	54,3	53,2	58,1	39,1	44,7	43,8
Samtliga 18- år All 18- years	32,5	32,9	35,9	29,1	33,9	34,9
Samtliga 18-64 år All 18-64 years	33,8	33,9	36,7	29,7	35,1	36,2
Samtliga 65- år All 65- years	24,9	28,5	32,4	26,5	28,6	29,0

Källa: SCB, Databasen LINDA.

7.2.2 Beskattningen mindre progressiv

Höginkomsttagare med inkomst över 500 000 kronor (i 1997 års penningvärde) betalade under 1980-talet i genomsnitt över 50 procent av sina inkomster i skatt. Under slutet av 1980-talet var skattens andel av inkomsten hela 58,1 procent. Höginkomsttagare fick dock en markant skattesänkning genom skattereformen. År 1991 betalade dessa 39,1 procent av sina inkomster i direkt skatt. Skattereformen innebar dock att tidigare skattefria inkomster, t.ex. traktamenten och olika typer av förmåner, blev skattepliktiga samt att skattebasen breddades vad gäller kapitalinkomster. Framförallt höginkomsttagare fick därmed större skattepliktiga inkomster men samtidigt lägre skatt. Höginkomsttagare hade också större möjligheter att snabbt anpassa sig till det nya skattesystemets fördelar, t.ex. genom att öka sitt sparande och betala sina skulder.

Anmärkningsvärt är att personer med inkomster under 50 000 kronor (i 1997 års penningvärde) betalade avsevärt större andel av sin inkomst i skatt 1997 jämfört med 1980. Från att endast 9 procent av inkomsten gick till direkt skatt år 1980 var motsvarande siffra år 1997 drygt 23 procent. Inkomsttagare med en inkomst lägre än 200 000 kr betalade 1997 en större andel av sin inkomst i direkt skatt än vad fallet var 1980 medan motsatsen gällde för dem som hade en inkomst över 200 000 kr.

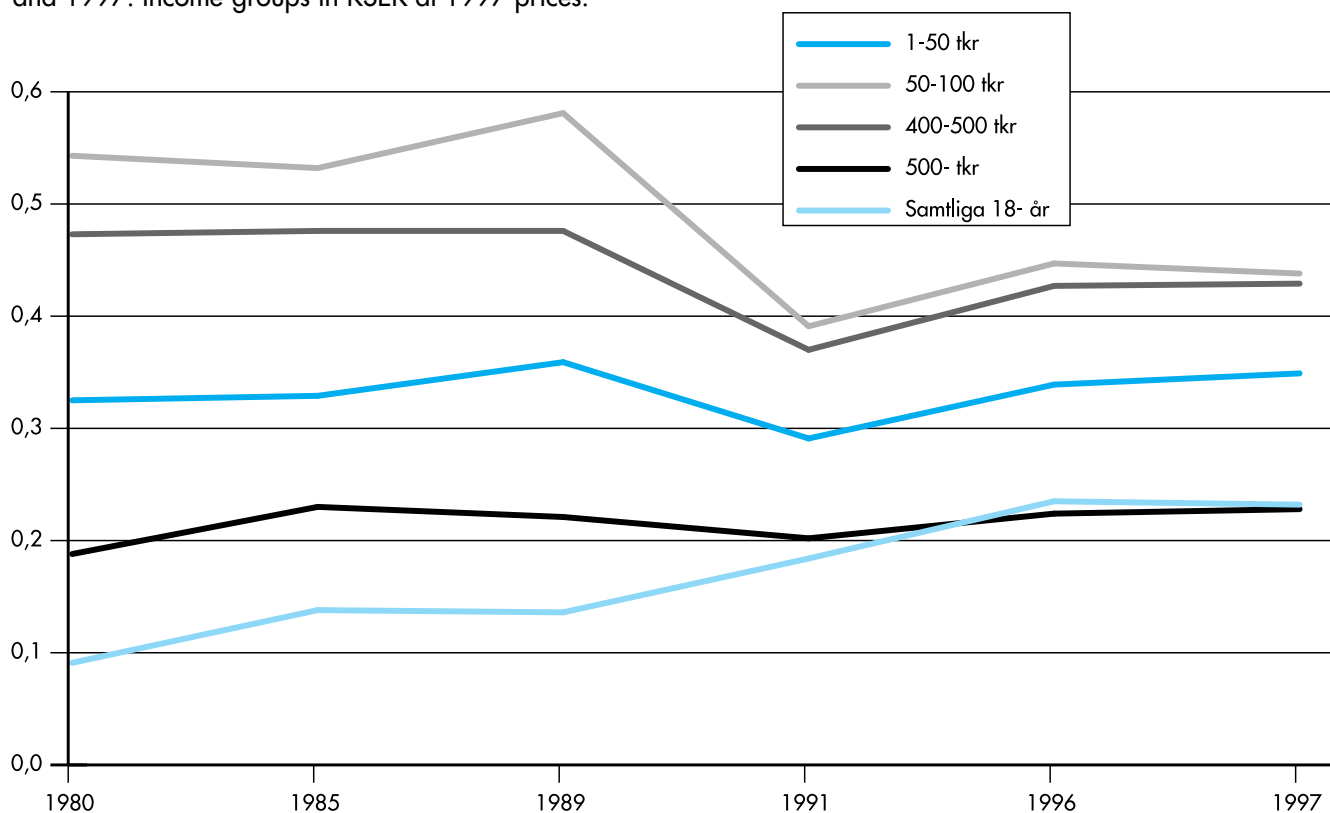
7.3 Diagram visar tydligt att beskattningen under perioden 1980-1997 blivit mindre progressiv, d.v.s. skillnaderna mellan skattesatserna i olika inkomstklasser har minskat. Mellan 1996 och 1997 ligger skattens andel av den totala skattepliktiga inkomsten i stort sett konstant.

Egendomsbeskattningen, d.v.s. förmögenhets- och fastighetsskatten, har ökat i betydelse under den studerade perioden. För de flesta individer så finns det ett starkt samband mellan höga inkomster och egendomsbeskattning men det finns undantag. Också personer med ganska låga inkomster har förmögenhet eller fastigheter. Dessa personer betalar då en stor andel av sina inkomster i skatt och påverkar därför genomsnittet en del. Tabell 7.4 visar skattens andel av inkomsten då förmögenhets- och fastighetsskatten exkluderats. Som väntat är det bland höginkomsttagarna som skatteandelen minskar mest. Men också bland låginkomsttagarna sker en betydande minskning av skatteandelen. Faktum kvarstår dock att skattens andel av inkomsten ökat markant för låginkomsttagare mellan 1980 och 1997. Mellan 1996 och 1997 ökade skattens andel något för de flesta inkomstgrupper. Undantagna är de med en årsinkomst upp till 50 000 kr och de som tjänade över 500 000 kr.

7.3 Diagram.

Skattens andel av den totala skattepliktiga inkomsten i ett antal inkomstklasser åren 1980, 1985, 1989, 1991, 1996 och 1997. Inkomstklasser i 1997 års prisnivå.

Direct taxes as a percentage of total assessed income for some income-groups in 1980, 1985, 1989, 1991, 1996 and 1997. Income-groups in KSEK at 1997 prices.

Källa: SCB, Databasen LINDA.

7.4 Tabell.

Skattens andel av den totala skattepliktiga inkomsten i olika inkomstklasser 1980, 1985, 1989, 1991, 1996 och 1997. Exklusive förmögenhets- och fastighetsskatt. Inkomstklasserna i 1997 års prisnivå.

Direct taxes as a percentage of total assessed income for different income groups in 1980, 1985, 1989, 1991, 1996 and 1997. Wealth tax and real estate tax excluded. Income groups at the price level of 1997.

Total skattepliktig inkomst, tkr Total assessed income KSEK	Procent skatt exkl förmögenhets- och fastighetsskatt Percent tax excl wealth tax and real estate tax					
	1980	1985	1989	1991	1996	1997
1 - 50	9,0	13,2	12,6	16,4	21,0	20,7
50 - 100	18,7	22,7	21,5	19,3	20,8	21,2
100 - 150	28,5	30,6	32,0	25,8	29,0	29,6
150 - 200	32,3	32,7	33,7	26,6	31,0	31,9
200 - 250	36,2	34,9	35,3	28,2	31,9	32,9
250 - 300	39,8	37,4	37,9	30,9	34,5	35,4
300 - 400	43,3	41,2	43,4	33,3	37,7	38,4
400 - 500	46,8	46,0	46,3	35,6	40,5	40,9
500	52,7	49,3	54,5	36,3	41,2	41,0
Samtliga 18- år (All 18- years)	32,3	32,3	35,1	28,0	32,2	33,2
Samtliga 18-64 år (All 18-64 years)	33,6	33,4	36,0	28,6	33,6	34,7
Samtliga 65- år (All 65- years)	24,4	27,4	30,8	24,9	26,1	26,5

Källa: SCB, Databasen LINDA.

7.2.3 Den högsta marginalskatten har ökat under 1990-talet

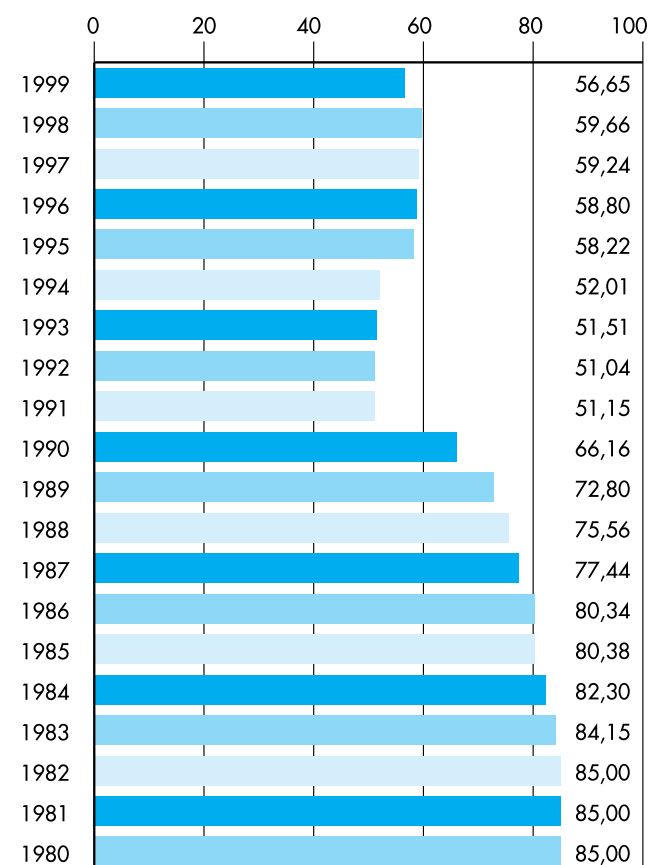
7.5 Diagram visar den högsta marginalskatten åren 1980-1999 beräknad på en genomsnittlig kommunal-skatt. Marginalskatten är den andel i skatt som en inkomsttagare betalar på toppskiktet av sin inkomst. En marginalskatt på 80 procent innebär alltså att inkomsttagaren betalar 80 kr i skatt på sina för året sist intjänade 100 kronor.

Den högsta möjliga marginalskatten var mycket hög i Sverige i början 1980-talet. En höginkomsttagare utan avdrag betalade hela 85 procent av sina toppinkomster i skatt mellan åren 1980 till 1982. Åren 1983-1985 genomfördes en större skatteomläggning som innebar något lägre högsta marginalskatter. Efter detta har den högsta marginalskatten kontinuerligt minskat fram till året efter skattereformen.

Som lägst var den högsta marginalskatten 51,04 procent. År 1993 infördes allmänna egenavgifter och 1995 kom den s.k. värnskatten. Dessa med flera andra skattehöjningar har inneburit att den högsta marginalskatten kontinuerligt ökat under åren 1993-1998. År 1999 är den högsta marginalskatten 56,65 procent. Denna siffra baseras på den genomsnittliga kommunal-skatten. Minskningen 1999 förklaras av att den så kallade värnskatten tagits bort. De som tidigare betalade både allmänna egenavgifter och statlig inkomstskatt om 25 procent har nu fått en skattelättnad.

7.5 Diagram. Högsta marginalskatten 1980-1999 i procent.

Highest marginal income tax rates 1980-1999 in percent.

Källa: Finansdepartementet.

7.2.4 Påverkan av inkomstökning på bidrag och avgifter

Förutom marginalskatt så talar man också om margineffekter. Med margineffekt menas här den effekt en inkomstökning har på skatten och olika inkomstberoende bidrag och avgifter. I 7.6 Tabell redovisas den genomsnittliga margineffekten i procent avseende bostadsstöd (bostadsbidrag och bostadstillägg för pensionärer), underhållsstöd, socialbidrag, barnomsorgsavgift, hemtjänstavgift, skatt samt disponibel inkomst. På raden för samtliga kan vi utläsa att av en inkomstökning på 1 000 kr går 43,4 procent, d.v.s 434 kronor, av den disponibla inkomsten till skatt och övriga utgifter samt minskade bidrag. Av inkomstökningen får man i genomsnitt behålla 566 kronor. De grupper som har den högsta sammantagna margineffekten är ensamstående med barn och de allra äldsta pensionärerna.

Det är också de grupperna som främst träffas av kombinationseffekter av skatter, bidrag och avgifter. Här återfinns vi exempelvis deltidsarbetande kvinnor med bostadsbidrag och utgifter för barnomsorg. En ensamstående med minst ett barn i åldern 0-12 år får i genomsnitt behålla endast 380 kronor av inkomstökningen på 1 000 kr. Man ska dock komma ihåg att margineffekten inom de redovisade grupperna kan variera mycket. För exempelvis en socialbidragstagare är margineffekten på socialbidraget i teorin 100 procent.

Förutom margineffekter på ovanstående bidrag och avgifter har en inkomstökning också effekt på det belopp den återbetalningsskyldige av studielån ska betala. Ca 1,2 miljoner individer var återbetalningsskyldiga under 1998. Den ackumulerade skulden var drygt 110 miljarder kr och beloppet som återbetalades under 1998 var ca 4,7 miljarder kr.

7.6 Tabell.

Margineffekter för vissa inkomstberoende system vid en inkomstökning på 1 000 kr 1999.

Marginal effects of some means tested systems from an income increase of 1 000 SEK 1999.

	Minskning av Bostads- stöd	Underhålls- stöd	Ökning av avgifter Social- bidrag	Barn- omsorg	Hem- tjänst	Skatt	Margineffekt	Får behålla	
	Reduction of Accommodation allowances	Alimony	Increase of fees Social assistance	Day care	Home help	Tax	Marginal effect	To keep	
	%	%	%	%	%	%	kr, SEK	kr, SEK	
20-64 år									
Ensamstående utan barn	2,4	0,5	3,4	-	-	35,2	41,5	415	585
<i>Persons not co-living, no children</i>									
därav 20-29 år	1,2	0,2	3,9	-	-	32,0	37,3	373	627
30-64 år	3,1	0,7	3,1	-	-	37,3	44,2	442	558
Ensamstående med barn	10,7	0,5	8,0	3,3	-	37,0	59,5	595	405
<i>Persons not co-living, children</i>									
därav med minst ett barn 0-12 år	11,0	0,4	9,1	4,9	-	36,6	62,0	620	380
<i>at least one child 0-12 years</i>									
övriga med barn	10,2	0,5	5,7	-	-	37,8	54,2	542	458
<i>other with children</i>									
Samtliga ensamstående	3,3	0,5	3,9	0,4	-	35,4	43,5	435	565
<i>All not co-living</i>									
Sammanboende utan barn	0,7	0,1	0,8	-	-	40,2	41,8	418	582
<i>Co-living, no children</i>									
därav 20-29 år	1,0	0,0	1,5	-	-	37,0	39,5	395	605
30-64 år	0,6	0,1	0,7	-	-	40,8	42,2	422	578
Sammanboende med 1 barn	0,7	0,2	2,2	0,7	-	40,4	44,2	442	558
<i>Co-living, 1 child</i>									
därav med barnet 0-12 år	0,7	0,3	3,2	1,2	-	39,7	45,1	451	549
<i>the child 0-12 years</i>									
övriga med 1 barn	0,7	0,0	0,9	-	-	41,5	43,1	431	569
<i>other with 1 child</i>									
Sammanboende med >1 barn	1,5	0,1	2,8	1,6	-	40,6	46,6	466	534
<i>Co-living, > 1 child</i>									
därav med minst ett barn 0-12 år	1,5	0,1	3,0	1,7	-	40,3	46,6	466	534
<i>at least 1 child 0-12 years</i>									
övriga med >1 barn	1,5	0,1	0,1	-	-	43,4	45,1	451	549
<i>other with >1 child</i>									
Samtliga sammanboende	1,0	0,1	1,7	0,6	-	40,4	43,8	438	562
<i>All co-living</i>									
65- år	8,2	-	0,4	-	0,6	33,7	42,9	429	571
därav ensamstående, not co-living	13,7	-	0,7	-	1,0	32,8	48,2	482	518
sammanboende, co-living	2,5	-	0,1	-	0,2	34,7	37,5	375	625
65-74 år	4,9	-	0,5	-	0,2	34,6	40,2	402	598
75-84 år	9,4	-	0,4	-	0,5	33,2	43,5	435	565
85- år	15,4	-	0,2	-	2,3	32,2	50,1	501	499
Samtliga, all	3,3	0,2	2,0	0,4	0,1	37,4	43,4	434	566

Källa: SCB, mikrosimuleringsmodellen FASIT.

7.3 Omfördelning genom skatter och bidrag

Skatter och andra transfereringar har som syfte att fördela om inkomster mellan befolkningsgrupper och mellan perioder av livet då försörjningsbörda och försörjningsmöjligheter varierar. För många grupper är bidrag och ersättningar den huvudsakliga försörjningskällan, t.ex. studerande, arbetslösa och pensionärer. För andra grupper ger bidrag och ersättningar ett tillskott under perioder då inkomsten från förvärvsarbete tillfälligtvis är låg, t.ex. vid sjukdom och barns födsel.

7.3.1 Också höginkomsttagaren är bidragstagare

7.7 Tabell visar inkomststrukturen för familjer 18-64 år uppdelat efter inkomstklasser (faktorinkomst) 1997. Faktorinkomst består av löneinkomst, inkomst av näringsverksamhet och inkomst av kapital (överskott), d.v.s. samtliga skattepliktiga inkomster utom de skattepliktiga transfereringarna (t.ex. sjukpenning, föräldrapenning och pensioner). I tabellen framgår hur stor den genomsnittliga omfördelningen är via bidrag och skatter för familjer i olika inkomstklasser. Omfördelningen beräknas som differensen mellan bidrag och skatt.

Som väntat är det familjer med höga inkomster som i genomsnitt betalar mest i skatt och låginkomsttagare som erhåller störst bidrag. Det är dock en ganska liten skillnad i bidragsbelopp mellan medelinkomsttagare och höginkomsttagare. Den generella välfärdspolitiken omfattar alla grupper och familjer med höga inkomster erhåller t.ex. barnbidrag, sjukpenning, föräldrapenning och studiebidrag på i stort sett lika villkor som familjer med lägre inkomster.

Den disponibla inkomsten uppgick i genomsnitt till 84 procent av faktorinkomsten. En genomsnittlig familj betalade därmed 37 300 kr mer i direkta skatter än vad som gavs tillbaka i form av bidrag och ersättningar. Familjer med inkomst lägre än 150 000 kronor erhöll mer bidrag och ersättningar än de betalade i direkt skatt. För övriga familjer gav omfördelningen mellan direkta skatter och bidrag ett negativt netto. Familjer med en faktorinkomst på 1-49 999 kr hade 1997 en disponibel inkomst som i genomsnitt var nästan fem gånger högre än faktorinkomsten. Familjer med en inkomst på 600 000 kr eller mer hade i genomsnitt en disponibel inkomst som motsvarade 63 procent av faktorinkomsten.

7.7 Tabell.

Inkomststruktur efter faktorinkomst 1997 för samtliga hushåll 18-64 år. Fördelning efter inkomstklasser.

Structure of income by income of earnings and capital 1997, all family units, 18-64 years. Breakdown by income groups.

Faktorinkomst Factor income	Medelbelopp, tkr Mean values, KSEK							Antal Number
	+ Bidrag mm + allowances							
Inkomstklasser, tkr Income groups, KSEK	Faktorinkomst Factor income	Skattepliktiga Assessed	Skattefria Taxfree	- Skatt mm - Tax	Summa omfördelning Total redistribution	Disponibel inkomst Disposable income	Disp. ink./ faktorink., andel Disp.inc./ factor income fraction	
<=0	- 2,8	69,7	37,9	20,1	87,5	84,7	*	291 600
1 - 50	16,3	58,6	27,1	21,8	63,9	80,2	4,92	640 300
50 - 100	73,8	60,5	18,3	42,0	36,8	110,6	1,50	265 900
100 - 150	125,8	54,1	14,8	57,2	11,6	137,4	1,09	269 900
150 - 200	176,4	35,9	9,5	69,2	- 23,8	152,6	0,87	425 100
200 - 250	223,7	35,0	8,1	86,5	- 43,5	180,3	0,81	424 200
250 - 300	273,1	38,1	9,3	107,0	- 59,7	213,4	0,78	252 500
300 - 350	324,9	37,3	9,4	122,6	- 76,0	249,0	0,77	206 400
350 - 400	374,6	26,1	9,0	136,4	- 101,3	273,2	0,73	204 000
400 - 450	424,3	17,1	7,8	153,7	- 128,9	295,4	0,70	184 500
450 - 500	473,5	19,1	8,5	177,4	- 149,9	323,7	0,68	129 300
500 - 550	522,5	19,9	7,2	199,6	- 172,5	349,9	0,67	80 100
550 - 600	573,0	17,9	8,6	222,8	- 196,3	376,7	0,66	51 800
600 -	995,6	18,2	7,8	393,1	- 367,1	628,6	0,63	182 100
Samtliga	232,2	42,3	15,5	95,1	-37,3	194,9	0,84	3 607 700

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen HINK.

7.3.2 Omfördelning mellan generationer

Tabell 7.8 visar inkomststrukturen och omfördelnings-effekten för olika familjetyper 1997. Skillnaderna i belopp som omfördelas är ganska stora beroende på familjetyper och ålder. Eftersom pensioner räknas som en skattepliktig transferering är omfördelningseffekten störst för ålderspensionärer. Övriga familjetyper som i genomsnitt får mer i bidrag än de betalar i direkt skatt är ensamstående med barn och i viss mån även yngre ensamstående (sk kvarboende 18-29 år) utan barn. Gruppen kvarboende består av ungdomar i åldersgruppen 18-29 år som uppgett att de bott hos sina föräldrar någon gång under året. Den ekonomiska standard för de kvarboende som statistiken visar är troligtvis underskattad. Att bo kvar hemma hos sina föräldrar innebär ofta ekonomiskt stöd i form av lägre kostnader för exempelvis livsmedel och bostad. På motsvarande vis är standarden för de kvarboendes föräldrar överskattad.

7.8 Tabell.

Inkomststruktur efter familjetyper och ålder 1997.

Structure of income by type of family and age 1997.

Familjetyper, ålder Type of family, age	Medelbelopp, tkr Mean values, KSEK				Summa omfördelning Total redistribution	Disponibel inkomst Disposable income	Disp. ink./ faktorink., andel Disp.inc./ factor income fraction	Antal Number
	Faktorinkomst Factor income	+ Bidrag mm + allowances Skattepliktiga Assessed	Skattefria Tax free	- Skatt mm - Tax				
Kvarboende 18-29 år <i>Still living with parents, 18-29 years</i>	48,9	8,5	10,0	17,6	1,0	49,9	1,02	359,1
Ensamstående utan barn <i>Persons not co-living, no children</i>	100,3	58,1	10,2	50,4	17,9	118,3	1,18	2134,6
därav 18 - 29 år	101,7	15,8	19,4	38,7	- 3,5	98,2	0,97	473,9
30 - 64 år	157,8	41,4	6,1	67,8	- 20,3	137,6	0,87	959,2
65 - år	20,8	109,7	9,5	34,5	84,6	105,4	5,08	701,5
Ensamstående med barn <i>Persons not co-living, children</i>	116,7	39,0	57,2	50,7	45,5	162,2	1,39	231,4
därav med 1 barn	121,2	37,4	41,2	52,9	25,6	146,8	1,21	135,3
med >1 barn	110,5	41,2	79,8	47,7	73,4	183,9	1,66	96,1
Sammanboende utan barn <i>Co-living person, no children</i>	264,3	127,3	3,8	131,6	- 0,5	263,9	1,00	1160,4
därav 18 - 29 år	264,8	31,8	22,0	101,6	- 47,8	217,0	0,82	101,4
30 - 64 år	384,0	75,2	2,0	160,3	- 83,2	300,8	0,78	666,2
65 - år	61,3	240,4	2,1	90,5	152,0	213,3	3,48	392,8
Sammanboende med barn <i>Co-living person, children</i>	380,1	49,7	24,9	152,4	- 77,8	302,2	0,80	819,3
därav med 1 barn	380,6	49,4	14,2	153,8	- 90,3	290,4	0,76	292,4
med 2 barn	396,3	47,6	22,7	157,5	- 87,2	309,0	0,78	359,5
med >2 barn	344,3	54,8	48,2	139,0	- 35,9	308,4	0,90	167,4
Samtliga	186,4	69,0	13,5	85,7	- 3,2	183,2	0,98	4704,8

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen HINK.

7.3.3 Hushållens disponibla inkomst drygt 860 miljarder 1997

I 7.9 Tabell visas de olika inkomstbegreppens delar i form av totalsummor för samtliga hushåll 1997. Hushållens egna inkomster, faktorinkomsten, uppgick till 876,9 miljarder kr under 1997. Löneinkomsten utgjorde 84,2 procent av faktorinkomsten och ca 13 procent utgjordes av kapitalinkomster. Därutöver erhöles hushållen skattepliktiga transfereringar till ett värde av 324,7 miljarder kr. En stor del, 235,6 miljarder, utgjordes av pension och livränta.

De skattefria transfereringarna uppgick till 63,3 miljarder kr.

Ifrån faktorinkomsten och transfereringarna avgår skatt och övriga negativa transfereringar (främst återbetalning av studielån). Hushållens disponibla inkomst under 1997 var 861,7 miljarder kronor.

7.9 Tabell.

Inkomststruktur för samtliga hushåll 18 år och äldre 1997.

Structure of income for all family units 18 years and older in 1997.

Inkomstslag Type of income	Inkomstsummor, mdkr Sums of income, BSEK
Löneinkomst (<i>wage income</i>)	738,7
Företagarinkomst (<i>entrepreneurial income</i>)	21,3
Ränta och utdelning (<i>interest and delivery</i>)	47,2
Realisationsvinst (<i>capital gain</i>)	66,8
Inkomst från fåmansföretag (<i>income from close company</i>)	2,9
Faktorinkomst (<i>factor income</i>)	876,9
Ersättning i samband med sjukdom (<i>sickness allowance</i>)	14,8
Pension och livränta (<i>pension and life-annuity</i>)	235,6
Familjestöd (<i>family allowances</i>)	58,4
därav: Föräldrapenning (<i>parent allowance</i>)	12,6
Bostadsbidrag (<i>accomodation allowance</i>)	14,3
Barnbidrag (<i>national child allowances</i>)	14,4
Socialbidrag (<i>social assistance</i>)	11,1
Studiestöd (<i>educational grants</i>)	20,2
därav: Studiemedlets lånedel (<i>the loan part</i>)	9,0
Arbetsmarknadsstöd (<i>labour market assistance</i>)	54,6
därav: Dagenpenning vid arbetslöshet (<i>daily allowances for unemployed</i>)	37,1
Ersättning i samband med värnplikt samt utbildning och tjänstgöring inom totalförsvaret (<i>compensation for compulsory military service etc.</i>)	0,5
Övriga positiva transfereringar (<i>other positive transfers</i>)	3,9
Summa skattepliktiga transfereringar (<i>total assessable transfers</i>)	324,7
Summa skattefria transfereringar (<i>total tax-free transfers</i>)	63,3
Skatt (<i>tax</i>)	396,5
Övriga negativa transfereringar (<i>other negative transfers</i>)	6,7
Samtliga negativa transfereringar (<i>total negative transfers</i>)	403,2
Disponibel inkomst (<i>disposable income</i>)	861,7

Källa: SCB.

7.4 Inkomstfördelningen för individer och hushåll

Ett av den svenska välfärdsmodellens kännetecken är statens ambition att minska sociala skillnader. Dels genom en utbyggd social service inom den offentliga sektorn och möjlighet för alla till en bra utbildning, dels genom direkta bidrag och ersättningar till individer och hushåll med särskilda behov samt en progressiv inkomstbeskattning.

7.4.1 Jämförelser av disponibel inkomst

För att kunna jämföra disponibel inkomst och ekonomisk köpkraft mellan olika typer av familjer och hushåll utnyttjar vi ett viktsystem som bygger på att konsumtionen är relaterad till familjens sammansättning när det gäller antal familjemedlemmar och deras ålder. Den disponibla inkomsten divideras med en särskild konsumtionsvikt (ett konsumtionsenhetstal) som gäller för olika familjemedlemmar:

	1980-1990	1991-1997
1 vuxen	1,15	1,16
2 vuxna	1,90	1,92
barn 0-3 år	0,55	0,56
barn 4-10 år	0,65	0,66
barn 11-17 år	0,75	0,76

Konsumtionsenhetstalen för alla familjemedlemmar summeras, och den totala disponibla inkomsten i familjen divideras med denna summa. Detta förfarande justerar för stordriftsfördelar i stora familjer och varierande behov hos olika medlemmar.

Resultaten i detta kapitel redovisas som inkomsten per konsumtionsenhet för varje individ. I en familj med tre barn räknas således varje individ (totalt fem personer) som ett undersökningsobjekt, och varje enskild individ i den familjen tilldelas den inkomst per konsumtionsenhet som familjen har. Detta tal representerar den ekonomiska standarden i respektive familj. Ett hushåll eller en familj(eenhet) består av ensamstående eller sammanboende med eller utan barn 0-17 år. Ungdomar som fyllt 18 år och som bor kvar hos föräldrarna räknas som en egen familjeenhet.

Statistiken är hämtad från SCB:s stickprovsbaserade inkomstfördelningsundersökning (HINK). Undersökningen genomförs årligen och baseras på ett urval som under åren varierat mellan ca 10 000 och 19 000 hushåll.

Den ekonomiska standarden har ökat

7.10 Tabell visar den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet för åren 1980-1997. I tabellen redovisas medelvärden, medianvärden och Gini-koefficienter. Gini-koefficienten är ett mått på inkomstspridningen. Koefficienten kan anta ett värde mellan 0 och 1. Ju högre värde på koefficienten desto större spridning.

Jämförelser över tiden försåras av att skattereformen 1990/91 ändrade förutsättningarna för datainsamlingen och mätningen av hushållens inkomster. Eftersom inkomststoppgifter hämtas från olika administrativa register och underlag till taxeringen så påverkas statistikens innehåll av de förändringar som genomfördes i samband med skattereformen. Inkomster som tidigare varit skattefria blev skattepliktiga och en del förmåner värderades högre. Dessa basbreddningar innebar att de mätbara inkomsterna höjdes. För åren 1989 och 1990 redovisas därför två beräkningar. Dels som inkomsterna har uppmätts och dels, i ett försök att göra åren 1989 och 1990 jämförbara med senare år, där inkomster har lagts till. Den senare varianten redovisas som 1989-rev 1990-rev.

Under lågkonjunkturen i inledningen av 1980-talet sjönk den ekonomiska standarden under ett antal år. Först 1983 återhämtade sig ekonomin och därefter följde en period av nio år med kontinuerligt ökande disponibla inkomster. Speciellt stark var inkomstökningen under perioden 1987-1989. Under 1990-talet har dock utvecklingen varit avsevärt sämre. Medianvärdet visar att den ekonomiska standarden minskade markant under åren 1993-1995. En liten återhämtning har dock skett under 1996 och 1997.

Riktningen på utvecklingen av median- respektive medelvärde för den disponibla inkomsten är inte samma under några av åren på 1990-talet. Denna skillnad beror på att medelvärdet är mer känsligt för extrema värden. För 1991 beror skillnaden troligtvis på engångseffekter i samband med genomförandet av skattereformen. De som kunde, varav många var höginkomsttagare, försökte i möjligaste mån hänföra inkomster intjänade 1990 till efterföljande år då marginalskatten var lägre. År 1994 var realisationsvinsterna väldigt höga. Denna typ av inkomster är vanligast bland höginkomsttagare. Medelvärdet påverkas därför mer av realisationsvinsterna än vad medianvärdet gör. Medianvärdet är därför oftast ett bättre mått på utvecklingen för "medelssvensson".

Mellan åren 1980 och 1990 ökade den ekonomiska standarden med ca 14 procent (medianvärdet), medan den minskade med ca 6 procent mellan åren 1990 och 1997. Totalt sett över hela perioden 1980-1997 har den ekonomiska standarden ökat.

7.10 Tabell. Disponibel inkomst per konsumtionsenhet samt Gini-koefficienten för samtliga individer 1980-1997. Belopp i 1997 års prisnivå.

Disposable income per weighted consuming unit and
Gini coefficient for all individuals in 1989.1997.
At the price level of 1997.

	Medelvärde tkr Mean value KSEK	Medianvärde tkr Median value KSEK	Gini-koefficient
1980	86,0	81,6	0,204
1981	84,3	80,0	0,201
1982	82,5	77,8	0,203
1983	82,7	77,9	0,202
1984	83,3	78,5	0,211
1985	86,4	80,7	0,210
1986	88,2	81,8	0,219
1987	90,3	84,7	0,209
1988	92,8	87,2	0,208
1989	97,0	91,2	0,212
1990	99,6	92,9	0,220
1989-rev	103,8	95,0	0,233
1990-rev	104,7	96,1	0,237
1991	105,6	94,9	0,249
1992	105,1	96,1	0,241
1993	100,4	91,5	0,244
1994	104,4	90,9	0,273
1995	96,8	88,0	0,246
1996	98,7	88,9	0,256
1997	103,9	90,6	0,280

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen HINK.

7.4.2 Inkomstspridningen har ökat under 1990-talet

Inkomstspridningen, mätt med Gini-koefficienten, var ganska konstant under 1980-talet. Under 1990-talet har inkomstspridningen ökat de flesta åren, främst 1994 och 1997.

Sämre utveckling för de med lägst inkomster

Ett annat sätt att mäta spridningen i inkomstfördelningen är att dela in befolkningen i tio lika stora grupper baserade på hur stora inkomsterna är. De tio procent med de lägsta inkomsterna utgör decilgrupp 1, de tio procent med de näst lägsta inkomsterna decilgrupp 2 o.s.v. Varje decilgrupp omfattar ca 880 000 individer. 7.11 Tabell visar inkomsten för samtliga individer (decilgrupper) för ett antal år samt den procentuella förändringen över tiden. Utvecklingen över tidsperioden har varit relativt jämn med undantag för de tio procent som hade högst respektive lägst inkomster.

De tio procent som haft de lägsta inkomsterna under perioden hade en avsevärt sämre utveckling än de andra grupperna. En svag inkomstökning mellan 1980 och 1991 följdes av en markant minskning under 1990-talet. För gruppen med de högsta inkomsterna har utvecklingen varit avsevärt bättre. Efter att under 1970-talet haft en förhållandevis dålig inkomstutveckling hade de tio procenten med högst inkomster en klart bättre utveckling än genomsnittet under 1980-talet. Under första hälften av 1990-talet har höginkomsttagare liksom andra grupper i samhället fått en försämrad ekonomisk standard, men år 1996 fick denna grupp en kraftig ökning av inkomsterna som även har fortsatt under 1997. En ökad efterfrågan på kvalificerad arbetskraft och god avkastning på kapital är två orsaker till detta. Individerna i decilgrupp 1 utgör en ytterst heterogen grupp som bl.a. omfattar många hos föräldrar kvarboende ungdomar, egna företagare, värnpliktiga, studerande och invandrare som kommit till Sverige under 1990-talet. En del i denna grupp har låga inkomster utan att de med rimliga kriterier kan anses vara ekonomiskt utsatta (t.ex. ungdomar som har välbeställda föräldrar och en del egenföretagare) eller har tillfälligtvis låga inkomster (t.ex. värnpliktiga, studerande). Pensionärer med låg ATP och barnfamiljer med låga inkomster återfinns vanligtvis i decilerna 2-4. Observera dock att detta är tvärsnittsdata, d.v.s det är inte samma individer som följts över tiden. Många personer som under ett år hamnat i t.ex. decil 1 återfinns senare år i andra deciler.

7.11 Tabell.

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet för samtliga individer. Medelvärden i resp.decil, tkr, 1997 års priser.

Disposable income per weighted consuming unit for all individuals. Meanvalues for respective decile, KSEK, pricelevel of 1997.

Decil Disp. ink. per k.e. Decile Disp. inc. per c.u.	Medelvärden, tkr/ke Mean values, KSEK/cu						Förändr 1991/80	Förändr 1997/91	Förändr 1997/96
	1980	1985	1991	1995	1996	1997	%	%	%
1	38,9	37,7	39,1	33,5	33,6	34,3	0,4	-12,2	2,0
2	56,2	57,2	65,0	59,9	59,1	60,0	15,6	-7,7	1,5
3	63,9	64,8	74,6	69,8	69,4	70,3	16,7	-5,8	1,3
4	70,4	71,1	82,3	77,1	77,1	78,3	16,9	-4,9	1,5
5	77,4	77,6	90,6	84,4	84,9	86,1	17,0	-4,9	1,5
6	85,8	84,3	99,5	92,6	93,5	95,3	16,0	-4,2	2,0
7	94,4	91,9	110,8	102,8	104,2	106,7	17,5	-3,7	2,4
8	104,4	102,0	125,8	115,7	117,9	121,5	20,5	-3,3	3,1
9	117,7	117,3	146,0	135,1	138,8	142,7	24,1	-2,2	2,8
10	150,9	160,1	222,1	197,1	208,6	243,8	47,2	9,8	16,9
Samtliga (total)	86,0	86,4	105,6	96,8	98,7	103,9	22,8	-1,6	5,3

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen HINK.

7.4.3 Kapitalinkomsternas betydelse har ökat

Under 1990-talet har kapitalet som inkomstkälla, och då framförallt realisationsvinster, fått allt större betydelse för hushållen. Upp- och nedgångar på börsen samt förändringar i beskattningen av realisationsvinster har påverkat hushållens agerande. Under 1994 var realisationsvinster tillfälligtvis lägre beskattade och då passade också hushållen på att realisera sina tillgångar. Uppgången på börsen under 1996 och 1997 med aktiekurser som stigit kraftigt medförde att hushållen sålde sina tillgångar i främst aktier och aktiefonder under dessa år. I 7.12 Tabell redovisas de totala realisationsvinster 1991-1997. Redovisningen avser de realisationsvinster som ligger till grund för taxeringen. I tabellen kan vi se att andelen hushåll med realisationsvinster har ökat. 1991 var det 6,8 procent av individerna som redovisade realisationsvinster och 1997 24,2 procent. Summan av kvinnornas realisationsvinster är genomgående lägre än mäns.

De kraftiga uppgångarna på inkomstspridningen åren 1991, 1994, 1996 samt 1997 kan till största delen förklaras av hushållens ökade realisationsvinster dessa år.

7.12 Tabell.

Realisationsvinst och andel individer med realisationsvinster 1991-1997.

Total capital gain and share of family units with capital gain 1991-1997.

	Realisationsvinst, mdkr Capital gain, BSEK						
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Samtliga (all)	40,1	18,4	19,0	37,8	20,7	41,2	57,8
Kvinnor (woman)	14,9	6,6	6,5	12,6	7,1	13,7	-
Män (men)	25,2	11,8	12,5	25,2	13,6	27,5	-
Andel med realisationsvinst, % Fraction with capital gain, %	6,8	4,4	7,5	15,8	12,5	18,4	24,2

Källa: SCB, Totalräknad inkomststatistik loF samt Inkomstfördelningsundersökningen HINK.

7.4.4 Inkomstutveckling för olika grupper

Yngre förlorare – äldre vinnare

Inkomstutvecklingen för de olika åldersgrupperna skiljer sig åt under den studerade perioden (tabell 7.13). Sämst utveckling har "vuxna ungdomar" haft och då speciellt i åldersgruppen 18-22 år. Denna grupp var ensam om att minska sin ekonomiska standard under 1980-talet och på 1990-talet har denna åldersgrupp tappat cirka en tredjedel av sina inkomster. Denna utveckling avspeglar framförallt att ungdomar dels går längre i skolan och dels har fått allt svårare att komma in på arbetsmarknaden. Vi har delat upp ungdomarna i två åldersgrupper; 18-22 år och 23-29 år. Detta för att särskilja kvarboende, värnpliktiga och studerande från de lite äldre ungdomarna som i större omfattning har trätt in i vuxenlivet och då börjat arbeta, fått inkomster och kanske bildat familj. Även åldersgruppen 23-29 år har dock haft en mycket dålig inkomstutveckling. Un-

der slutet av 1980-talet ökade inkomsterna något för denna grupp, men på 1990-talet har utvecklingen varit kraftigt negativ.

För dem som är yngre än 18 år och dem i åldern 30-49 år har utvecklingen varit relativt likartad. Detta är naturligt eftersom föräldrar med barn under 18 år ofta är i åldern 30-49 år och barnen delar den ekonomiska standarden med föräldrarna. På 1990-talet har inkomsterna för dessa grupper minskat. För de äldre medelålders har utvecklingen varit mycket positiv. Perioden 1980-1991 gav inkomstökningar på drygt 20 procent och minskningarna under 1990-talet har varit måttliga. Pensionärerna har haft en synnerligen bra inkomstutveckling med positiva siffror för både 1980- och 1990-talet. Observera dock att det är kollektivet pensionärer som fått det bättre. Många äldre pensionärer med enbart folkpension eller låg ATP har avlidit under undersökningsperioden, medan yngre pensionärer med hög ATP tillkommit.

7.13 Tabell.

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet för samtliga individer fördelat på kön och ålder, medianen i tkr/ke, 1997 års priser.

Disposable income per weighted consuming unit for all individuals by gender and age, Median values i KSEK, price level of 1997.

Kön och ålder Gender and age	Median, tkr Median, KSEK						Förändr Change % 91/80	Förändr Change % 97/91	Förändr Change % 97/96
	1980	1985	1991	1995	1996	1997			
Kvinnor (Women)									
0 - 6	73,1	73,8	84,5	75,9	75,6	77,9	15,7	- 7,8	3,1
7 - 17	73,7	75,4	87,5	78,4	78,7	78,7	18,7	- 10,1	0,0
18 - 22	78,9	68,6	72,8	50,1	48,8	47,9	- 7,7	- 34,2	- 1,9
23 - 29	87,8	84,4	97,3	87,4	89,7	87,1	10,8	- 10,5	- 2,9
30 - 39	79,7	79,6	91,2	83,0	82,3	84,9	14,4	- 6,9	3,2
40 - 49	93,6	93,8	114,9	102,2	104,0	105,1	22,8	- 8,6	1,1
50 - 59	102,0	105,6	132,2	122,2	129,4	127,6	29,6	- 3,4	- 1,3
60 - 64	90,5	93,2	116,1	110,5	110,4	114,7	28,2	- 1,2	3,9
65 - 74	72,4	74,2	86,0	87,2	90,4	91,4	18,7	6,4	1,1
75 -	62,9	62,3	70,0	76,5	76,7	76,2	11,3	8,8	- 0,6
23 - 64	90,6	89,7	107,8	98,3	100,6	102,2	18,9	- 5,2	1,6
Samtliga kv (all women)	79,6	79,1	92,6	86,4	87,4	88,6	16,3	- 4,4	1,4
Män (Men)									
0 - 6	72,1	72,6	82,3	75,7	74,6	77,7	14,1	- 5,6	4,1
7 - 17	72,4	75,1	87,4	78,0	77,8	79,3	20,8	- 9,3	1,9
18 - 22	63,0	74,6	58,5	45,7	43,3	39,7	- 7,1	- 32,2	- 8,3
23 - 29	98,5	91,5	110,5	93,2	92,2	94,0	12,2	- 15,0	1,9
30 - 39	89,1	84,4	98,4	91,5	91,3	93,5	10,4	- 4,9	2,5
40 - 49	93,3	91,7	112,5	100,1	98,0	101,0	20,7	- 10,2	3,1
50 - 59	105,5	104,1	132,4	124,7	125,2	130,0	25,5	- 1,8	3,8
60 - 64	96,8	101,1	124,2	116,0	119,5	127,1	28,3	2,3	6,4
65 - 74	75,7	80,6	98,0	98,1	99,3	101,3	29,5	3,3	2,0
75 -	61,5	62,7	73,7	82,9	83,8	83,5	19,9	13,2	- 0,4
23 - 64	96,5	92,9	113,1	103,4	102,5	106,0	17,1	- 6,3	3,4
Samtliga män (all men)	83,6	82,8	97,1	90,3	90,7	92,6	16,2	- 4,6	2,1
Kv + män (women + men)									
0 - 6	72,6	73,4	83,6	75,7	75,2	77,8	15,1	- 6,9	3,5
7 - 17	73,1	75,2	87,4	78,3	78,2	79,1	19,6	- 9,5	1,2
18 - 22	70,1	71,5	63,9	47,7	46,9	43,3	- 8,9	- 32,2	- 7,6
23 - 29	94,1	88,4	103,3	90,6	90,8	90,2	9,7	- 12,7	- 0,7
30 - 39	84,3	81,1	94,3	87,0	86,5	89,6	11,8	- 4,9	3,6
40 - 49	93,4	92,5	113,4	101,1	100,7	103,3	21,4	- 8,9	2,5
50 - 59	103,5	105,0	132,2	123,6	127,5	128,7	27,8	- 2,7	0,9
60 - 64	95,2	97,2	119,3	113,1	113,1	121,1	25,3	1,5	7,1
65 - 74	73,4	77,2	91,3	92,0	94,7	95,0	24,4	4,1	0,4
75 -	62,7	62,5	71,2	78,3	78,7	78,4	13,6	10,1	- 0,4
23 - 64	93,4	91,0	110,4	100,7	101,6	104,2	18,1	- 5,6	2,6
Samtliga (all)	81,6	80,7	94,8	88,3	88,9	90,6	16,2	- 4,4	1,9

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen HINK.

Ungdomar och ensamstående med barn har haft den sämsta inkomstutvecklingen

Tabell 7.14 visar inkomstutvecklingen för olika familjetyper åren 1991, 1996 och 1997. Generationsskillnaderna är mycket påtagliga när de olika familjetyperna studeras. Pensionärsfamiljer (samboende över 64 år utan barn) har haft en stark inkomstutveckling, medan motsatsen gällt för yngre familjer. Den allra sämsta utvecklingen under 1990-talet har kvarboende ungdomar 18-29 år haft och därefter kommer gruppen ensamstående 18-29 år utan barn. Det finns flera orsaker till denna negativa utveckling. Ungdomsutbildningen har förlängts. Vidare har den kärva arbetsmarknaden spelat en stor roll både direkt och indirekt. Många ungdomar går direkt ut i arbetslöshet efter skolan. Eftersom ungdomar inte har någon arbetslöshetsförsäkring som grundar sig på tidigare inkomster blir stödet från samhället relativt litet. Andra väljer, som en konsekvens av situationen på arbetsmarknaden, att studera vidare. Allt fler har därför studiestödet som huvudsaklig inkomstkälla. Den dåliga ekonomin gör också att många som är 20-25 år bor kvar hos föräldrarna. Något som ytterligare kan ha påverkat den negativa utvecklingen är att en stor andel av de flyktingar som har kommit till Sverige under 1990-talet varit unga. Om svenskfödda ungdomar har haft svårt att få jobb under 1990-talet har situationen varit ännu värre för flyktingar. För många

som kommit till Sverige under 1990-talet har därför socialbidrag alternativt studiestöd blivit den viktigaste inkomstkällan.

Ensamstående med barn har också haft en dålig inkomstutveckling. Många ensamstående, främst kvinnor, med barn har liksom ungdomarna haft svårt att göra sig gällande på arbetsmarknaden, och de som har arbetat återfinns ofta i låglöneyrken. Barnfamiljerna har mer än andra grupper påverkats av nedskärningarna i de sociala transfereringssystemen, bl.a. genom minskade barn- och bostadsbidrag samt sänkta ersättningar i sjuk- och föräldraförsäkringarna. Under 1997 har den disponibla inkomsten för samtliga hushåll ökat. Riktningen på förändringen för barnfamiljer är dock olika. För ensamstående har den minskat medan sammanboende fått en ökning. Förändringen för de ensamstående med barn är inte statistiskt säkerställd.

Under 1990-talet har gifta/sammanboende såväl med som utan barn fått en minskad standard. Mest påtaglig är minskningen för gifta/sammanboende med barn, som i högre grad har påverkats av nedskärningarna i de sociala transfereringssystemen. Detta gäller speciellt för undersökningsåret 1996 då ersättningsnivåerna vad gäller sjukpenning, föräldrapenning m.m. blev lägre och barnbidraget minskade. Mellan 1996 och 1997 fick de flesta familjetyper en ökad disponibel inkomst. Undantaget är ensamstående med ett barn.

7.14 Tabell.

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet fördelat på familjetyp, medianen i tkr, 1997 års priser.

Disposable income per weighted consuming unit for all individuals by family type, median values in KSEK, price level of 1997.

	Median, tkr/ke Median, KSEK/cu			Förändring Change	Förändring Change	Antal, tusental Number, thousands
	1991	1996	1997	% 97/91	% 97/96	1997
Kvarboende 18-29 år <i>Still living by parents 18-29 years</i>	45,1	28,0	32,5	- 28,0	15,9	359,1
Ensamstående utan barn <i>not co-living, no children</i>	91,6	87,8	89,4	- 2,4	1,9	2 134,6
18 - 29 år	92,9	78,5	83,4	- 10,2	6,3	473,9
30 - 64 år	114,7	106,3	106,5	- 7,2	0,2	959,2
65 - år	74,9	79,2	79,0	5,4	- 0,3	701,5
Ensamstående med barn <i>not co-living, children</i>	77,5	73,3	71,6	- 7,6	- 2,3	231,4
därav med 1 barn	84,0	79,9	77,2	- 8,1	-3,4	135,3
med >1 barn	70,2	64,1	65,8	- 6,3	2,7	96,1
Sammanboende utan barn <i>co-living, no children</i>	123,5	118,7	122,6	- 0,8	3,2	2 320,8
därav 18 - 29 år	125,2	110,1	113,6	- 9,3	3,2	202,7
30 - 64 år	143,3	136,2	139,2	- 2,9	2,2	1 332,4
65 - år	89,3	93,6	94,8	6,1	1,2	785,7
Sammanboende med barn <i>co-living, children</i>	94,4	85,2	87,5	- 7,3	2,7	1 638,7
därav med 1 barn	109,7	99,9	102,2	- 6,9	2,3	584,8
med 2 barn	92,2	84,0	85,9	- 6,8	2,3	719,0
med >2 barn	76,2	67,7	69,3	- 9,1	2,3	334,9
Samtliga (All)	98,8	93,6	95,3	- 3,5	1,8	6 684,6

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen HINK.

7.4.5 Ökning av arbetsinkomsterna under 1990-talet

I tabell 7.15 visas arbetsinkomsten för helårs- och heltidsanställda i åldersgruppen 20-64 år som saknar rörelseinkomster. Med arbetsinkomst menas här löneinkomst, företagarinkomst samt exempelvis sjukpenning och föräldrapenning.

Utvecklingen av arbetsinkomsten har i stort följt det mönster som tidigare beskrivits för den disponibla inkomsten. Lågkonjunkturen i början av 1980-talet minskade den genomsnittliga arbetsinkomsten. Under slutet på 1980-talet ökade sedan arbetsinkomsterna, speciellt 1989 och 1990. År 1991 sjönk arbetsinkomsten markant. En bidragande orsak var de s.k. Rehnbergavtalen. Med anledning av skattesänkningarna i skattereformen beslutade arbetsmarknadens parter att visa återhållsamhet i löneavtalen. Fram till 1996 har sedan arbetsinkomsterna legat på en stabil nivå. Höga löneavtal tillsammans med en ökad efterfrågan på välutbildad arbetskraft gav markant ökade arbetsinkomster år 1996. Ökningen har även fortsatt under 1997. Vid studier av 7.15 Tabell är det viktigt att ha i åtanke att populationen är heltids- och helårsanställda, d.v.s personer som i princip inte berördes av mera omfattande arbetslöshet eller ofrivilligt deltidsarbete. Arbetslösheten på 1990-talet berör framför allt personer utanför denna population.

Om man studerar percentilerna (P10 representerar gränsvärdet mellan 1:a och 2:a decilen) framgår att värdet som avgränsar de 10 procent med lägst arbetsinkomst i stort sett stått stilla under perioden 1980-1991. Under motsvarande period har gränsvärdet för P90 ökat med knappt 8 procent. Låginkomsttagare har haft en något sämre inkomstutveckling än genomsnittet mellan åren 1991 och 1997, medan höginkomsttagare haft en något bättre utveckling. Totalt ökade arbetsinkomsterna med i genomsnitt 6 procent under perioden 1980-1991 och med drygt 8 procent under åren 1991-1997.

Avståndet mellan kvinnor och mäns arbetsinkomster var som lägst år 1980, men har sedan dess ökat. En liten återhämtning har dock skett under slutet av den studerade perioden. Sedan 1993 märks en ökning av antalet personer som varit heltidsanställda hela året. Totalt sett är nivån 1997 densamma som 1992.

7.15 Tabell.

Arbetsinkomst för helårs- och deltidsanställda som saknar rörelseinkomster, 20-64 år. Belopp i 1997 års priser, tkr.

Income from work for full year and full time employed with no entrepreneurial income, 20-64 years. In the price level of 1997, KSEK.

	1980	1985	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Kvinnor (Women)									
Medelvärde (mean value)	177,8	166,6	185,2	185,1	183,8	189,3	186,7	199,2	204,6
P10	138,4	126,0	134,8	134,0	133,5	138,1	133,9	139,7	146,0
Median	172,1	161,1	173,5	174,8	173,6	178,6	173,6	186,9	192,0
P90	222,0	213,8	246,2	244,6	242,4	249,1	247,3	266,8	271,5
Män (Men)									
Medelvärde (mean value)	220,0	213,3	240,9	240,2	240,5	246,5	239,6	254,5	259,9
P10	153,6	146,2	158,3	159,5	157,0	157,1	153,4	159,4	167,7
Median	197,3	193,4	215,9	216,0	213,6	215,9	214,4	223,8	230,3
P90	312,1	300,3	345,2	350,2	346,7	364,1	349,6	376,3	387,6
Samtliga (All)									
Medelvärde (mean value)	206,9	196,7	219,2	218,9	217,6	223,6	218,6	232,5	237,6
P10	146,4	138,9	146,3	147,4	145,9	146,8	142,2	148,8	155,1
Median	188,1	178,3	199,2	197,7	195,7	199,3	197,1	208,0	213,7
P90	286,4	274,7	308,9	310,6	311,5	320,8	313,2	337,9	343,3
Kvinnors inkomst i % av mäns (Women's income in % of men's)									
Medelvärde (mean value)	80,8	78,1	76,9	77,0	76,4	76,8	77,9	78,3	78,7
Median	87,3	83,3	80,4	80,9	81,3	82,7	81,0	83,5	83,4
Antal i tusental (number in thousands)									
Kvinnor (Women)	677	770	951	917	868	882	905	919	949
Män (Men)	1 525	1 395	1 499	1 447	1 281	1 318	1 370	1 389	1 408
Samtliga (All)	2 202	2 166	2 451	2 365	2 150	2 201	2 275	2 308	2 357

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen HINK.

7.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan sägas att de disponibla inkomsterna ökade markant under slutet av 1980-talet medan motsatsen gällde under 1990-talet. De grupper som har fått det sämre är framförallt ungdomar som ej kommit in på arbetsmarknaden och ensamstående med barn. De förändringar som skett i ekonomisk standard har tydligt förskjutit inkomsterna mellan generationerna. Pensionärer som grupp betraktat och äldre medelålders har markant ökat sin ekonomiska standard, medan yngre och ensamstående med barn försämrat sin standard.

7.5.1 Förbättring av ekonomiska standarden

Trots den ökade arbetslösheten under 1990-talet och försämringar i välfärdssystemen har den genomsnittliga ekonomiska standarden sett över hela den undersökta perioden förbättrats. Förutom något ökade arbetsinkomster beror detta framförallt på två faktorer. Dels har arbetskraftstalen och medelarbetstiden för kvinnor ökat markant under 1980-talet, dels har pensionärskollektivet fått en allt bättre ekonomisk standard genom den successiva "mognaden" av ATP-systemet. År 1980 hade pensionärer en ekonomisk standard som ungefär var i paritet med ungdomar i åldern 18-22 år. År 1997 hade pensionärer en ekonomisk standard som var avsevärt bättre än ungdomsgruppen och t.o.m. något bättre än barnfamiljer. Det kan dock vara stor skillnad i ekonomisk standard mellan t.ex. en äldre ensamstående kvinnlig pensionär och ett yngre pensionärspar där båda har hög ATP. Inkomstspridningen bland pensionärer har blivit allt större och närmar sig de tal som gäller för förvärvsarbetande.

7.5.2 Ökning av inkomstspridningen

Under 1990-talet har den ökning av inkomstspridningen som började under 1980-talet fortsatt. Det som till största delen förklarar ökningen från 1991 och framåt är att hushållen i allt större utsträckning realiserar värdeförändringar och då främst på aktier.

